

19. novembra 2012

Výročie tatranskej kalamity

Presne pred ôsmimi rokmi, 19. 11. 2004, sa prehnala Slovenskom veterná smršť, ktorá poškodila rozsiahle plochy lesných porastov vo viacerých národných parkoch Slovenska (TANAP, NAPANT, Muránska planina). Išlo zväčša o porasty s prevahou smreka, v TANAPe došlo k poškodeniu na ploche 12 600 ha, s celkovým objemom kalamitného dreva **2,5 mil m³**.

Nasledoval obrovský boj o drevo z národného parku, ktorý v tejto dobe končí. **DVESTO** kamiónov **DENNE** odvážalo počas dvoch rokov tatranské drevo preč, pričom cieľovou krajinou bolo väčšinou Poľsko. Dymová clona boja proti „zákernému“ lykožrútovi plnila aj titulné stránky slovenských denníkov. Dnes je drevo na **12 600** hektároch vyťažené a v masmédiách sú už len články o NEDOSTATKU dreva v slovenských pílach a šoty o nezamestnaných drevorubačoch. Prejedli sme si svoje národné bohatstvo spolu s našim najznámejším národným parkom.

Vetrové kalamity sú pritom u nás pomerne častým fenoménom, aj keď táto bola výnimočná svojím rozsahom. Za posledných 100 rokov vznikla najväčšia kalamita v roku 1941 (celkový objem **320 tis m³**), ktorej následky boli odstraňované až do roku 1963, druhá najväčšia z roku 1981 s celkovým objemom **295 tis m³**.

Napriek výnimočnosti postihnutého územia (najstarší a najznámejší národný park, biosférická rezervácia, územie európskeho významu, rozsiahle NPR) bola kalamita na väčšine rozlohy intenzívne spracovávaná postupmi **neprispôbenými pre potreby chránených území**. Do spracovania boli zapojené mnohé subjekty zo Slovenska a strednej Európy. Celkový prístup bol frenetický, masový a nešetrný k prírodným hodnotám územia.

Dôvody na takéto postup boli prezentované ako snaha o zabránenie šírenia podkôrneho hmyzu. Skutočné dôvody boli - vysoký objem kalamitného dreva dosahujúci úroveň cca 90% ročnej ťažby ihličnanov na Slovensku a veľmi silná pozícia lesníkov a ministerstva pôdohospodárstva pri rokovaniach s ochranou prírody a súkromnými vlastníkami. Dôležitá bola aj emočná angažovanosť verejnosti a dogmatizovaná snaha o prinavrátenie Tatier do podoby akú mali pre kalamitou.

Celkovo tak v rokoch **2005-2006** bolo spracovaných okolo **95% pôvodnej rozlohy vetrovej kalamity**. Ťažené boli okrem smreka aj **iné dreviny**, ktoré nepredstavovali riziko z hľadiska šírenia lykožrúta smrekového, proklamovaný objem ponechaného dreva mal zväčša charakter **potŕažbových zvyškov**. V iných národných parkoch boli aplikované aj chemické postreky. Takéto postupy sa stretávali s čoraz väčším odporom odbornej verejnosti a ochranárskych organizácií.

Situácia eskalovala na jar v roku 2007, kedy ŠL TANAPu začali ťažobné práce v NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina, ktoré boli poslednými lokalitami s nespracovanými vetrovými polomami. Tieto práce boli prerušené v dôsledku blokády a následného rozhodnutia inšpekcie životného prostredia, do problému boli zapojené aj inštitúcie na úrovni Európskej komisie. Blokáda iniciovala debatu o význame bezzásahového režimu, obidve doliny boli vyhlásené územím chráneným občanmi a stali sa pilierom tejto koncepcie ochrany prírody.

Rok 2007 bol rokom kedy sa naplno prejavilo premnoženie podkôrneho hmyzu, aj napriek rozsiahlemu spracovaniu kalamity. To samozrejme vyhotilo polemiku, nakoľko premnoženie bolo zo strany lesníkov dávané do súvisu s nespracovaním polomov v niektorých rezerváciách. **Výskumy ale túto hypotézu nepotvrdili a aj napriek všeobecnému rozhorčeniu lesníckej a časti laickej verejnosti, ostávali dotknuté územia v bezzásahovom režime.**

Na mnohých územiach s nižším stupňom ochrany sa ešte aj v **súčasnosti aktívne bojuje** s lykožrútom. Najvypuklejšie je to vidieť v NAPANTE, kde celá východná časť NP nesie znaky vážnej devastácie v dôsledku ťažobných prác. Táto situácia nekorešponduje s proklamovanou „pomocou prírode“ a **dáva legitimitu názorom požadujúcim zrušenie tejto časti národného parku.** Zároveň poukazuje na nekonceptnosť a nefunkčnosť slovenského modelu takejto kategórie chráneného územia.

Kontakt: Ing. Juraj Lukáč
 Tel 0903 – 772956
 Email: juro@wolf.sk

Príloha:

Blowdown in the High Tatra, 19 November 2004, Comments by Oliver Rackham Corpus Christi College, Cambridge CB2 1RH, 10001@cam.ac.uk, June 2005

Ťažba popadaných stromov je náročnejšia a nebezpečnejšia ako pri stromoch stojacich. Spracovanie bolo nekvalifikované a na nízkej technologickej úrovni. Ťažené drevo bolo znehodnocované nedbalým spilovaním. Pôda bola vážne poškodzovaná nevhodným použitím ťažkých mechanizmov mimo ciest a v problematickom teréne. Nakoľko približovanie dreva malo väčšinou podobu ťahania kmeňov za traktorom, boli ťažko poškodené zostávajúce stromy (najmä plytko koreniace smrek). Žiadny z robotníkov, ktorých som mal možnosť vidieť, nemal bezpečnostné vybavenie (prof. O. Rackham, Cambridge University).

Výchrice a lykožrút sú súčasťou prirodzenej ekológie smrečín a v NP by sa malo proti nim zasahovať v čo možno najmenej miere. Ekosystémy ktoré vytvárajú ma hodnotu samé o sebe, táto výrazne presahuje význam pretrvávajúcich mladých smrečín, ktoré nemajú potenciál zostarnúť.

Národný park potrebuje dlhodobý plán starostlivosti, nezávislý na krátkodobých politických rozhodnutiach. Ten by mal jasne stanoviť, že ciele moderného lesníctva a ochrany prírody národného parku nie sú totožné. Musí byť zadefinovaný vzťah medzi lesníkmi a národným parkom. Plán starostlivosti musí byť právne vynútiteľný, pre potreby konfrontácie s lesníckymi autoritami (prof. O. Rackham, Cambridge University).